

Türkiye’de Çocuk Yoksulluğuna İlişkin Bir Değerlendirme

Ali Osman ÖZPOLAT
Hacettepe Üniversitesi
aliosmanozpolat@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-2482-8457

Elif AKTUNA
Hacettepe Üniversitesi
elifaktunaa@gmail.com
ORCID ID: 0000-0001-6246-7309

Derleme Makale

DOI: 10.31592/aeusbed.1213348

Geliş Tarihi: 01.12.2022

Revize Tarihi: 15.02.2023

Kabul Tarihi: 09.03.2023

Atf Bilgisi

Özpolat, A. O. ve Aktuna, E. (2023). Türkiye’de çocuk yoksulluğuna ilişkin bir değerlendirme. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 204-223.

ÖZ

Yoksulluk küreselleşme ve gelişen dünyayla beraber sadece gelişmemiş ya da gelişmekte olan toplumları değil tüm dünyayı etkisi altına almaktadır. Yoksulluk bir toplumdaki tüm bireylerin haklara erişmesinde engeller yaratmakta ve yaşamın farklı alanlarında çeşitli güçlükler yaşanmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda dezavantajlı gruplar içerisinde en büyük engellerle ve güçlüklerle karşılaşan çocukların yoksulluktan en fazla müzdarip olan kesimi oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle çalışmamızda çocuk yoksulluğunun genel olarak değerlendirilmesinin yanı sıra; yoksulluk olgusu, çocuk yoksulluğu kavramı, çocuk yoksulluğunun nedenleri ve çocuk yoksulluğunun deneyimlenme biçimleri üzerinde durulmuştur. Buna göre çocuk yoksulluğunun en temel nedenlerinin yetersiz üretim ve adil olmayan paylaşım olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bireylerin çocukluk döneminde deneyimledikleri yoksulluğun çocukları yetişkinlik dönemlerinde, hatta yaşlılık döneminde bile negatif etkilediği belirlenmiştir. Diğer yandan Türkiye’nin de çocuk yoksulluğunu şiddetli bir şekilde yaşayan ülkelerden birisi olduğu görülmüştür. Buna göre ilerleyen süreçte Türkiye’de çocuk yoksulluğuna gereken önemin verilmemesi ve gerekli farkındalığın oluşmaması durumunda çocukların yaşamakta olduğu sorunların daha da artacağı ve çeşitleneceği kayda değer bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, eşitsizlik, çocuk yoksulluğu.

An Assessment of Child Poverty in Turkey

ABSTRACT

Along with globalization and the developing world, poverty affects not only underdeveloped or developing societies but also the whole world. Poverty creates obstacles for all individuals in a society to access rights and causes various difficulties in different areas of life. In this context, it is possible to say that the children who face the greatest obstacles and difficulties among the disadvantaged groups constitute the segment that suffers the most from poverty. For this reason, in addition to the general evaluation of child poverty in our study; The phenomenon of poverty, the concept of child poverty, the causes of child poverty and the way of experiencing child poverty are emphasized. Accordingly, it was concluded that the most basic causes of child poverty are insufficient production and unfair sharing. In addition, it has been determined that the poverty experienced by individuals in childhood negatively affects children in their adulthood and even in old age. On the other hand, it has been observed that Turkey is one of the countries experiencing severe child poverty. According to this, it has emerged as a remarkable result that in the future, if the necessary importance is not given to child poverty in Turkey and the necessary awareness is not formed, the problems experienced by children will increase and diversify.

Keywords: Poverty, inequality, child poverty.

Giriş

Bilindiği üzere yoksulluğun kökeni çok eski zamanlara dayanmaktadır. Yoksulluk ve yoksullukla mücadele, insanlığın yüzyıllardır karşılaştığı en büyük sorunlardan birini oluşturmaktadır (Aktan, 2002). Fakat yoksulluğun uluslararası bir sorun olması bu kavramın tanımlanmasını güçleştirmektedir. İktisatçılar, sosyologlar ve tarihçiler gibi farklı alan uzmanları yoksulluğun sebepleri konusunda birbirlerinden farklı görüşler ileri sürmektedir. Ancak günümüzde hala yoksulluk ortadan kaldırılamayan bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir.

Yoksulluk heterojen bir kavramdır. Değişik nüfus kesimlerine göre, hayatın farklı evrelerinde farklı biçimlerde tezahür etmektedir. Çeşitli yoksulluk biçimleri zaman içinde değişik şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bazıları aniden bir boşanma sonucu meydana gelirken, bazıları da iş hayatındaki uzun süreli istikrarsızlıklar sonucunda meydana gelebilmektedir (Durgun, 2011). Ancak yoksulluğun toplum üzerindeki etkileri her dönemde kendini farklı şekillerde göstermiştir. Ayrıca yoksulluğun etkileri toplumda var olan dezavantajlı gruplara göre de değişkenlik göstermektedir. Fakat genel olarak yoksulluğu en derinden yaşayan ve yoksulluğun en fazla etkilediği grubu çocuklar oluşturmaktadır. Yoksulluk sebebiyle çocukların fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimleri olumsuz yönde etkilenmektedir. Buna ek olarak çocukluk döneminde ekonomik problemlerle karşı karşıya kalan bireylerin yoksulluk döngüsüne girerek bunu kuşaklar boyunca aktarması nedeniyle yetişkinlik dönemlerinde de yoksulluk sorununu yaşama riskleri oldukça fazladır. Bu nedenle ülkelerin gündeminde yer alan önemli problemlerden birini de çocuk yoksulluğu oluşturmaktadır.

Yoksulluk, çocukların yaşama, büyüme ve gelişme açısından ihtiyaç duydukları imkânlarla erişmelerine engel olmaktadır. Çocuk yoksulluğu oranlarının yükselmesiyle; duygusal, fiziksel ve cinsel istismarla çocukların karşılaşarak hak ihlallerine uğrama olasılıkları artış göstermiştir. Ekonomik olarak sorun yaşayan aile içerisinde büyüyen çocukların temel haklarından da yoksun olduğu araştırmalar tarafından ortaya konulmaktadır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde çocuğun yüksek yararının göz önüne alınmasının önemi ifade edilirken dünyada çocukların yarısından fazlasının ekonomik sorunlar ve savaş gibi sorunlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir (Kurnaz, 2007). Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde yapılan araştırmalarda yoksul çocukların ortak özelliklerinden birisinin kalabalık aileler olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bir toplumda veya bir ülkede yoksul sayısı arttıkça yoksul çocuk sayısı daha hızla artacak ve bu kısır döngü yükseliş göstermeye devam edecektir (Estwaran, 2006). Bu bağlamda çocukların yaşamış olduğu sorunların ortadan kaldırılması noktasında genelde yoksulluğun, özelde ise çocuk yoksulluğunun önlenmesi önem arz etmektedir. Çocuk yoksulluğunun önlenmesi halinde, çocukların temel haklara ve imkânlarla ulaşması sağlanacak olup yetişkinlik döneminde de çocukların yoksullukla karşılaşma riskleri azalmış olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışmada çocuk yoksulluğunun bütün boyutları ile ele alınması noktasında; çocuk yoksulluğu kavramı, yoksul çocukların Dünya ve Türkiye’deki durumu ve çocuk yoksulluğunun yansıma biçimleri olan çalışan çocuklar, korunmaya muhtaç çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar üzerinde durularak çocuk yoksulluğunun önlenmesine ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluk Türleri

Bireylerin hayatlarını idame ettirebilmeleri için gereken; gıda, giyim ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanma biçimleri bireyin yaşadığı zamana ve bulunduğu topluma göre farklılıklar gösterebilmektedir (Altındağ, 2019). Söz konusu ihtiyaçların giderilememesi durumunda yoksulluk tehlikesi ile karşı karşıya kalınabilmektedir. Bu bağlamda yoksulluk, insani gereksinimlere ve gereksinimlerin karşılanabilmesine dayanmaktadır. Bu nedenle yoksulluk içerisinde giyecek, beslenme, sağlık, eğitim gibi ihtiyaçları da barındırmaktadır. Yoksulluk, Dünya Bankası’na göre; bireyin yaşam standardının asgari bir seviyeye ulaşamaması durumudur. Yoksulluktan bahsedilirken bireylerin yaşadıkları yetersizlikler ise; fiziksel güçsüzlük, ekonomik yetersizlik, orantısız gelir ve mülkiyet dağılımları, katılımın yeterli olmaması, siyasi istikrarsızlıklar, çevre kirlilikleri, kamu hizmetlerinin yeterli düzeyde olmaması, insanların sosyal hak ve güvenceye sahip olmamasıdır. Buradan hareketle yoksulluğun, yapısal ve sınıfsal temelli olduğunu belirtmek mümkündür (Aygen, 2016).

Yoksulluk kavramı yaşanan zamana ve mekâna göre değişmektedir. Zamanla bu değişimin yaşanmasına toplumdaki ekonomik, sosyal ve siyasi durumlar ve değişimler etkili olmuştur. Örneğin 16. yüzyılda yoksulluğa atfedilen anlam temel ihtiyaçlar ile ilgiliyken günümüzde yoksulluğa atfedilen anlam daha kompleks gereksinimlerin karşılanamamasını ifade etmektedir (Buğra, 2013).

Bir dizi temel tüketim malları ve hizmetlerinin maliyetine dayalı bir parasal yoksulluk sınırı kullanılarak yoksulluğun ölçülmesi bir asırdan daha eski olsa da, yoksunluğa yönelik çok boyutlu yaklaşımlar henüz yenidir. Yoksulluğu anlama ve ölçmeye yönelik uygulamalar içinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde başlamıştır (Abdu ve Delamonica, 2018). Özellikle II. Dünya Savaşından sonra gözle görülür bir şekilde yoksulluk kavramı ve çocukların refahı gündeme gelmiştir (Cornia, 1997).

Yoksulluğun tanımlanmasının oldukça zor olması nedeniyle birçok yazar ve uygulayıcı bu kavramı tam anlamıyla ifade etmenin ne kadar güç olduğuna vurgu yapmıştır (İkizoğlu, 2002). Yoksulluk kavramının tek bir tanımı olmamasına rağmen ortak kabul gören çeşitli türleri bulunmaktadır. Bunlar; mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk ve insani yoksulluktur. Mutlak yoksulluk ile görelî yoksulluk tanımlamaları maddî gelire dayanmaktayken, insani yoksulluk ise maddî gelire ek olarak bireylerin gereksinim duydukları toplumsal ihtiyaçlara dayanmaktadır (Ak, 2016).

“Mutlak Yoksulluk”, birey ya da ailenin hayatını idame ettirecek asgari bir gelir seviyesine erişememesi, gereksinimlerini karşılayacak yeterli mal ve kaynaklara ulaşamaması ya da birey veya ailenin asgari besin kaynaklarına erişememesi durumudur. Mutlak yoksulluk genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde oldukça sık bir biçimde görülmektedir. Mutlak yoksulluk sınırı toplumdaki bütün bireyler için önerilen nitelikli bir yaşam standardını sürdürebilmek amacıyla gereken asgari düzeydeki gıda maddelerinin karşılanıp karşılanmaması ile hesaplanmaktadır. Mutlak yoksullukta bireyin sağlıklı bir beslenme için gereken kalori miktarının hesaplanmasının ardından bir yoksulluk sınırı belirlenerek bu sınırın altındaki birey ya da ailelerin mutlak yoksul kategorisi içerisinde olduğu ifade edilmektedir. Dünya Bankasının yaptığı bir çalışmaya göre minimum günlük kalori miktarı 2.400 kalori olarak ifade edilmiştir. Toplumdaki bir insanın açlık sınırının altında olduğunu söyleyebilmek için günlük olarak 2.400 kaloriden daha az gıda maddesi tüketmesi gerekmektedir. Kısacası tanımlanan yoksulluk sınırı ile bireylerin sahip oldukları gelir düzeyleri karşılaştırılmakta ve bu sınırın altında kalan bireyler yoksul olarak tanımlanmaktadır (Özcan, 2018).

“Görelî Yoksulluk” ise toplumdaki bireylerin, toplumun geneline göre mevcut refah seviyesi ortalamasının altında kalması veya diğer bireylere göre ortalama gelir seviyesinin aşağısında bir gelire sahip olması olarak ifade edilmektedir (Ak, 2016). Başka bir deyişle görelî yoksulluk, insanların gereksinimlerini mutlak olarak giderebilmesi fakat içinde var oldukları toplumun ortalama refah düzeyine erişememesidir (Yüksel Arabacı, 2016). Ancak bu durum toplumdaki orta sınıf ile üst sınıf arasındaki kıyasa göre ortaya konulmaz. Bunun yerine, alt sınıfın gelir düzeyi ve tüketim durumunun orta veya üst sınıfa göre konumu temel alınmaktadır. Kısacası asgari yaşam seviyesi yerine asgari refah seviyesine erişemeyen alt sınıf görelî yoksulluğun temelinde yer almaktadır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012).

Diğer önemli bir yoksulluk türü ise yukarıda da bahsettiğimiz gibi insani yoksulluktur. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme [UNDP]) yoksulluğun türleri konusunda bir tanımlama yaparak insani yoksulluk kavramını yoksulluk literatürüne kazandırmıştır. UNDP'nin 1997 İnsani Gelişme Raporu ile ilk kez yeni bir yoksulluk kavramı ortaya çıkarılmıştır. Bu yeni kavrama da ‘İnsani Yoksulluk’ denilmiştir. UNDP yayınladığı raporlarda; kişi başı gelir hesaplarının dışında insan kaynaklarının gelişimini, insani gelişme kavramını, asgari ihtiyaçlara erişebilme düzeyini, insanı insan yapan faktörleri değerlendirmekte ve bu sayede kalkınmada insanın rolünü ele almayı hedeflemektedir. Kısacası enerji, temizlik, eğitim, iletişim ve içme suyuna ulaşabilme şansı ya da ulaşamama şanssızlığı yoksulluğun “insani” boyutu olarak ifade edilmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011).

Yoksulluğun çok boyutlu ve çok yönlü olmasından kaynaklanan bu tanımlar ve daha fazlası yoksullukla mücadelede uygulamalarını güçleştiriyor gibi görünse de sağladığı faydalar da göz ardı edilmemelidir. Yoksulluğun bu farklı tanımlamaları yoksulluğa ilişkin bakış açımızı genişletmekte ve yoksullukla mücadelede farklı strateji ve uygulamalar geliştirilmesinde fayda sağlamaktadır.

Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluk genel itibariyle yetersiz üretim ve adil olmayan paylaşım sebebiyle meydana gelmektedir. İşsizlik, enflasyon, yüksek faiz oranları, adaletsiz vergi sistemi gibi sebepler de ekonomik nedenleri oluşturmaktadır. Bir toplumdaki gelir eğer adaletli bir şekilde dağıtılmıyorsa toplum içerisinde yoksulluğu ortaya çıkarmakta ve yoksulluğu yapısal bir niteliğe dönüştürmektedir. Yoksulluğun nedenlerinin üzerinde durulması ve çözülmesi yoksullukla mücadele politikaları için önem arz etmektedir. Yoksullukla mücadelede nitelikli politikaların oluşturulması için yoksulluğa sebep olan faktörlerin incelenmesi oldukça önemlidir. Eğer yoksulluğun sebeplerine ilişkin yeterli bir bilgiye sahip olunmazsa oluşturulacak ve uygulanacak politikalar istenen başarıyı sağlayamayacaktır (Özsoy ve Karataş, 2021).

Yoksulluk bir dizi sosyal, ekonomik ve siyasal etken sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu etkenler arasında giderek artan küreselleşme, işsizlik, eğitim imkânlarından yararlanamama, göç ve konut problemleri sıralanabilir. İlk olarak küresel dünyada zenginlerle yoksullar bir arada yaşamaktadır. Günümüzde yoksullar ve zenginler arasındaki uçurum giderek artmış durumdadır. Yoksulluğa etki eden önemli bir diğer faktör ise işsizliktir. Günümüzde işe girme ve işten atılma gibi sorunlardan dolayı bazı gruplar sık sık yoksullaşma ve yoksulluktan çıkma arasında mekik dokumaktadır. Yoksulluğa sebep olan bir diğer faktör ise eğitimsizliktir. Eğitimsizlik yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Eğitim fırsatlarına erişemeyen birey kendini yoksulluk döngüsünden kurtaramamaktadır. Bir diğer önemli yoksulluk faktörü ise göçtür. Özellikle köyden kente yaşanan göç ile kırsal kesimden gelen insanlar kentlere uyum sağlayamamakta ve eğitim, sağlık gibi fırsatlara erişemeyip toplum tarafından dışlanmaktadır. Aynı eğitimde olduğu gibi yoksullukla göç arasında da döngüsel bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Son olarak önemli bir yoksulluk faktörü ise konut problemleridir. Yoksul hanelerde birey sayısı oldukça fazla ve çok küçük, sağlıklı ev ortamlarında birkaç aile birden yaşamaktadır (Açıkgöz ve Yusufoğlu, 2012).

Yoksulluğa sebep olan en önemli hususlar arasında gelişmekte olan ülkelerin güçlü olmayan kurumsal yapılarında uygulanan neoliberal politikalar, yüksek enflasyon, düşük büyüme oranları, önlenebilir bütçe açıkları ve dış ticaret açıkları gibi ekonomik istikrarsızlığa neden olan sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler içerisinde görülen demokrasi sorunları, hak ve özgürlüklerin kısıtlanması ve insan hakları ihlallerinin yaşanması yoksulluğun yasal ve yönetsel nedenleri arasında yer almaktadır (Kabaş, 2009).

Çocuk ve Çocuk Yoksulluğu Kavramı

Türkiye’de çocuk yoksulluğuna ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi için çocuk kavramı ile çocuk yoksulluğunun incelenmesi önem arz etmektedir.

Çocuk Kavramı

Toplumlar çağlardan beri çocuk kavramı ile ilgilenmektedir. Fakat bu ilginin biçimi ve niteliği tarihsel süreçte farklılıklar göstermektedir. Ek olarak çocukluk farklı mesleki disiplinler tarafından da kendine özgü bir şekilde açıklanmaya çalışılmaktadır (Özpolat, 2021). Günümüzde ülkelerin gelişmişlik seviyesine ve var olan zamana göre farklı çocuk tanımları mevcuttur. Genel olarak, çocuk kavramı yaş sınırı ile ifade edilse de bu yaş sınırı genellikle ülkeden ülkeye, kırdan kente göre ayrımlar içermektedir. Birleşmiş Milletlere (BM) göre her bir birey on sekiz yaşına gelinceye kadar çocuk sayılmaktadır. Bu durumun tek istisnası erken yaşta reşit olma durumudur (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1989: madde 1). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre ise çocuk “Daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde dünyada 0-14 yaşları arasında tahminen 2 milyar çocuk bulunmaktadır. Düşen doğurganlık oranları nedeniyle bu sayının 2050’de 2,06 milyar ile zirve yapması ve ardından 2100’de tekrar 1,9 milyara düşmesi beklenmektedir (Statista, 2023). Benzer şekilde çocuk nüfus oranı ortalaması Dünyada %30,0 olarak belirlenmiştir. Ancak Türkiye’de çocuk nüfusu 22 milyon 738 bin

olarak hesaplanmış olup toplam nüfus oranının %26,9 ile dünya çocuk nüfus ortalamasının altında kaldığı görülmüştür (Türk İstatistik Kurumu [TÜİK], 2021a; TÜİK, 2022). Tüm dünyada istatistiksel olarak çok büyük bir kesimi meydana getiren çocukların sahip oldukları yaşam standartları çocukluk döneminin ne kadar kaliteli geçtiğini göstermektedir. Çocuk; bakılması ve korunması gereken; bağımlı, meraklı, heyecanlı, umutlu, duyarlı ve gelişmekte olan bir varlıktır. Birey eğer çocukluk dönemini geliştirerek, oyun oynayarak, öğrenerek geçirirse toplumun mutluluğuna da yetişkinlik döneminde katkı sağlayacaktır (Turgut, 2019).

Geçmişte, çocuk kendi ihtiyaçlarını gidermeye başladığında toplumdaki her birey gibi yetişkin sayılmaktaydı. Rönesans Döneminden önce çocuklar toplum tarafından küçük yetişkinler olarak ifade edilmekteydi ve yedi yaşına gelen bir erkek çocuk aşıklık olmak ve savaşa gitmek gibi şeylerin haricinde her yönüyle bir yetişkin erkek sayılmaktaydı (Turgut, 2019). Çocukluk kavramı böyle ele alındığında ebeveynlerin kendi yararlarını çocuklarının yararları üstünde tutması oldukça doğaldır (Küt, 2017). Ancak çocukluk döneminin kavramsallaştırılması, çocuğun yetişkinlerden farklılaşan ve toplumda yetişkinlerden ayrı bir kategori olarak değerlendirilmesiyle gerçekleşebilmiştir. Sanayi devriminin yaşanması ve tüm dünya toplumlarını etkilemesiyle üretim sürecinde fiziksel gücün bir önemi kalmamış böylece çocuklar işgücü piyasasına daha çok katılmaya başlamıştır. Bu bağlamda çocukluk ülkelerin ekonomik düzeyinin iyileştirilmesinde önemli bir gelişim süreci olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Öztürk, 2008).

Küreselleşen dünya ve bilimdeki ilerlemelerle beraber ise nitelikli eğitime sahip bireylere olan gereksinim artmıştır. Bunun sonucunda çocuklara yönelik kalıp yargılar değişmiş ve 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başlarında çocukluk dönemi yeniden ele alınmaya başlanmıştır (Yapıcı ve Yapıcı, 2004). Sonuç olarak çocuklara ilişkin görüşlerde zaman içerisinde ciddi anlayış değişiklikleri yaşanmış ve günümüze kadar çocukluğun ayrı ve kendine özgü gelişimsel dönem olduğuna dair yeni bir Dünya görüşü gelişmiştir (Sağlam ve Aral, 2016).

Çocuk Yoksulluğu Kavramı

Çocuk yoksulluğu, çocukların haklarına erişmesini engelleyen, toplumda eşit bireyler olarak yaşamlarındaki potansiyellerini kısıtlayan bir durumdur. Aynı zamanda çocukların büyümeleri, gelişmeleri, hayatta kalmaları için gereksinim duydukları maddi ve manevi herhangi bir kaynaktan yararlanamama halidir. Yoksulluk, çocukların yaşamlarını hem ruhsal hem sosyal anlamda olumsuz olarak etkilemektedir. Çocuğun yoksulluk içerisinde büyüyüp gelişmesi onun sadece çocukluk dönemini değil aynı zamanda yetişkinlik dönemini de negatif yönde etkilemektedir (Kınacı, 2020).

İlk zamanlarda çocuk yoksulluğu, yoksul aile çocuğu gibi algılanmaktayken, 1980'li yıllardan itibaren çocuk yoksulluğunun ayrı bir kavram olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi savunulmaya başlanmıştır. Çocuk yoksulluğu, özellikle çocukların özel ilgi, şefkat ve korunmaya ihtiyaç duyduğu ve zayıf-güçsüz olmaları sebebiyle onlara ait hakların düzenlenmesi gerektiği görüşü neticesinde ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çocukların yoksulluk algılarının da yetişkinlerinkinden farklı olduğu bilinmektedir. Bu durum da çocuk yoksulluğu kavramının ayrıca değerlendirilmesi gerekliliğini kaçınılmaz hale getirmiştir. Diğer yandan literatürde çocukların geliri olmaması nedeniyle "yoksul" sayılamayacağını belirten bir takım kaynaklar olmasına rağmen, çocuk yoksulluğu günümüzün en can yakıcı sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kudubeş, Kudubeş ve Bektaş, 2017). Ayrıca çocuğa fiziksel şiddet uygulanması gibi kötü muamele yapılması, çocuğun benlik duygusunun zedelenmesi, sosyal desteklerin yeterli olmaması ve mali sorunların yaşanması çocuk yoksulluğunun varlığını göstermektedir (Kaya, 2018).

Çocuk Yoksulluğunun Nedenleri

Çocuk yoksulluğunun nedenleri oldukça kapsamlıdır. Devletlerin üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi, mevzuat yetersizlikleri ve sosyal politikaların beklenen düzeyde kapsamlı olmaması çocuk yoksulluğunun nedenleri arasında yer almaktadır. Ancak genel olarak çocuk yoksulluğunun nedenlerini bireysel ve toplumsal nedenler olarak ikiye ayırabiliriz. Öncelikle çocuk

yoksulluğunun bireysel nedenlerine ilişkin pek çok faktörden bahsedebiliriz. Bu faktörlerden en önemlisi çocuğun sahip olduğu aile hayatının düzensizliğidir. Anne ya da babası olmayan ya da parçalanmış ailelerin çocukları pek çok sorun ile karşı karşıya gelmektedir. Ailenin kalabalık olması, ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi gibi birçok neden de çocukların yoksullukla karşılaşmasında oldukça önemlidir. Ayrıca ailesi kırdan kente göç eden ailelerin çocukları da yetersiz sosyo-ekonomik koşullarla karşı karşıya kalmaktadır. Diğer yandan çocuk yoksulluğunun toplumsal nedenlerine bakıldığında ise bireysel nedenlerde olduğu gibi çeşitli faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Bunlardan ilki sınıflar arasındaki tabakalaşmanın artmasına neden olan küreselleşmesidir. Dünya giderek zenginleşirken bu kaynaklardan pay alamayan çocuk yoksullar pek çok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Bir başka önemli faktör ise hızlı nüfus artışıdır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde nüfus artışı çok önemli bir yoksulluk sebebi olarak görülmektedir. Hızlı nüfus artışıyla kaynak dağılımında sorunlar yaşanmakta ve nitelikli sağlık, eğitim fırsatlarına erişim zorlaşmaktadır. Yoksul çocuklar da yine bundan en çok etkilenen dezavantajlı gruplardan biri olmaktadır (Turgut, 2019). Benzer şekilde çocukların yoksul olmalarında en önemli faktör, başkalarına bağımlı olmalarından ötürü ailelerinin ekonomik koşulları nedeniyle yoksullukla karşı karşıya kalmaları ve en az yetişkinliğe kadar bu yoksulluk problemlerinden kurtulamamalarıdır (Brooks-Gunn ve Duncan, 1997).

Yoksul çocuklar yaygın çevresel eşitsizliklerle de karşı karşıyadır. Ekonomik açıdan avantajlı emsallerine göre daha fazla aile içi kargaşa, şiddet, ailelerinden ayrılma, istikrarsızlık ve kaotik hane halklarına maruz kalmaktadırlar. Yoksul çocuklar genellikle daha az sosyal destek görürler ve ebeveynleri daha az duyarlı ve daha otoriterdir. Düşük gelirli çocuklar nispeten seyrek olarak okumakta, daha fazla televizyon izlemekte ve kitaplara ve bilgisayarlara daha az erişime sahip olmaktadır. Düşük gelirli ebeveynler, çocuklarının okul faaliyetlerine de daha az katılabilmektedir (Evans, 2004).

Yoksul ailelerde yaşayan çocukların kendi evlerindeki temel gereksinimler kadar önemli olan bir diğer konu ise kendilerine olumlu rol model bulamamaları, madde bağımlılığı ve satışı da dâhil suçlu bir çevrenin içerisinde büyümek zorunda kalmalarıdır (Şener ve Ocakçı, 2014). Bu durum da hem çocuk yoksulluğunu arttırmakta hem de çocuğu suça sürüklenmeye sevk etmektedir. Diğer yandan erken yaşta evliliklerin de çocuk yoksulluğunun nedenleri arasında yer aldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre yoksul ailelerin çocukları arasında erken yaşta evliliklerin oldukça yaygın olduğu belirlenmiştir (Gunn, 1995). Ataerkil ve geleneksel toplum yapısının hâkim olduğu birçok toplumda olduğu gibi Türkiye’de de erken yaşta ve zorla evlilik sorunu hala yaygın biçimde devamlılığını sürdürmektedir. Bu bağlamda Van’da erken yaşta ve zorla evlilik yapmış olan kadınların evlilik yapma nedenlerinin incelendiği araştırmaya göre erken yaşta yapılan evliliklerin temelinde yatan en önemli nedenler arasında yoksulluğun yer aldığı görülmüştür (Tuğrul, 2018). Değişen aile dinamikleri açısından erken yaşta evlilikler sorunu ve toplumsal önemi ile ilgili yapılan diğer bir araştırmanın sonucu da bu durumu destekler niteliktedir (Bülent, 2015).

Yoksulluk 2000’li yılların başından itibaren Dünya üzerinde bir artış seyri içerisine girmiştir. Bu artış içerisinde ise özellikle çocuk yoksulluğu önemli bir yer tutmaktadır (Bradshaw, 2002). Ancak annelerin işgücü piyasasına katılımındaki yaşanan artışlar, çocuk yoksulluğu oranlarını sürekli olarak düşürmeye devam etmektedir (Chen ve Corak, 2008).

Çocuk Yoksulluğunun Sonuçları

Çocuk yoksulluğunun çocukların yaşamları üzerinde çeşitli sonuçları vardır. Yoksul ailelerde doğan çocukların varlıklı ailelerde doğan çocuklara göre yalnızca maddi (beslenme, barınma, sağlık vb.) değil toplum kaynaklarına da (nitelikli eğitim, barınma vb.) erişimi oldukça sınırlıdır. Ayrıca çocukluk dönemi çocukların gelecekteki fiziksel ve psikolojik iyilik halinde de olumsuz etkiler bırakabilmektedir. Çocukluk döneminde çocukların dengeli ve yeterli beslenmeleri onların fiziksel sağlıkları için oldukça önemlidir. Bu dönemde yaşanan psikolojik travmalarda çocukların ruh sağlığını oldukça olumsuz etkilemektedir. Çocukluk döneminde bireylerin eğitimini yarıda bırakıp çalışmak durumunda kalması ilerleyen yaşlarda kendini geliştirmiş ve eğitilmiş bireyler olabilmelerini engellemektedir. Çünkü eğitim, yoksul çocukların kendi kendine yeterli hale gelmelerinde,

yoksulluktan kurutulmalarında oldukça önemli bir araçtır. O nedenle eğitimin yarıda kalması demek bu çocukların yoksulluk durumlarının devam etmesi, onların da çocuklarının yoksul kalma durumlarının ortaya çıkması, yani yoksulluğun bu ailelerde kronikleşmesi demektir. Diğer yandan yoksul bir anne hamilelik döneminde yetersiz beslenmeden kaynaklı çocuğunun düşük bir kiloyla doğmasına neden olabilmektedir. Düşük bir kiloyla doğan çocukların fiziksel engellere sahip olması, öğrenme güçlüğü çekmesi ve sınıf tekrarı ile karşılaşma ihtimali oldukça yüksektir. Benzer şekilde kronik hastalıklar da yoksul aileler için önemli bir problem olmaktadır. Yoksul çocukların kronik hastalıklarla karşılaşması durumunda nitelikli sağlık hizmetlerinden yararlanma olasılıkları ve ailesinden gerektiği kadar destek alabilme ihtimalleri de düşüktür (Erkul, 2021).

Her şeyden önce ekonomik dezavantajlılık durumu çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyerek çocuğun erken yaşta çalışma hayatına atılmasına neden olabilmektedir (Duncan, Yeung, Brooks-Gunn ve Smith, 1998). Yoksul ailelerin çocukları genellikle aileye maddi yönde destek sağlamak için çalışmaya başlamaktadır. Diğer yandan yoksul çocukların, yoksulluktan psikolojik açıdan da negatif etkilendikleri bilinmektedir. Yoksulluk çocukların büyük stresler yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu durum da bilişsel gelişimde gerilik yaşanması, davranışsal ve duyuşsal problemlerin ortaya çıkması gibi olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Ayrıca yoksulluk sebebiyle çocukların özgüvensizlik, içe dönüklük gibi psikolojik problemleri de sıklıkla yaşadıkları bilinmektedir. Özgüven eksikliğiyle beraber çocuklarda saldırgan davranışlar da ortaya çıkabilmektedir (Erkul, 2021). Bunların yanı sıra yoksulluğun dolaylı etkilerine ek olarak doğrudan çocuğun bilişsel gelişimi üzerinde de olumsuz etkileri olduğu yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur (Bennett, Conley ve Li, 1997).

Görüldüğü üzere çocuk yoksulluğunun etkileri oldukça geniştir. Yoksulluk; çocuk kaçırmalarını, çocukların ticari ve cinsel olarak sömürülmesini, çocuk ihmal ve istismarını, çocuğa yönelik şiddeti ve pek çok problemi beraberinde getirmektedir. Yoksul çocukların toplumdaki diğer çocuklara oranla daha fazla ihmal, istismar ve şiddete maruz kaldığı oldukça açıktır. Evde şiddete maruz kalma – hem doğrudan çocuk istismarı yoluyla hem de dolaylı olarak yetişkinler arasındaki şiddet – her yaşta çocuk için kalıcı psikolojik problemlere neden olabilir (Adamson, Bradshaw ve Hoelscher, 2007). Özellikle çocukların ticari cinsel sömürü ile istismar edilmesi tüm Dünyada önemli halk sağlığı sorunlarının başında gelmektedir (Greenbaum ve ark, 2015).

Diğer yandan çocuk yoksulluğunun nedenleri arasında ele aldığımız çocuk yaşta evliliklerin çocuk yoksulluğunun sonuçları arasında da yer aldığı görülmektedir. Diyarbakır’da yapılan nicel bir araştırmanın sonuçlarına göre yoksulluk ile erken yaşta evliliklerin paralellik gösterdiği ortaya çıkmıştır (Orçan ve Kar, 2008). Türkiye’de erken yaşta evlilik deneyimi olan farklı bölge, farklı etnik köken ve farklı mezhepteki sekiz kadınla yapılan nitel bir diğer araştırmanın sonucuna göre ise erken yaşta evliliğin kadınların ekonomik yükünün diğer bir bireye devredilmesi ile ilgili olduğunu sonucunu ortaya çıkarmıştır (Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sanıyaman, 2015). Ayrıca yoksulluk sonucunda çocukların erken yaşta evlendirilmeleri ile ilgili olumsuz durumlar yalnızca kişileri değil onların çocuklarını da etkileme potansiyeline sahiptir (Boran, Gökçay, Devocioğlu ve Eren, 2013).

Sonuç olarak çocukluk döneminde çocuğun yaşadığı en küçük problem bile çocuğun bilişsel ve motor yeteneklerini olumsuz etkilemekte ve yetişkinlik döneminde de bu durumun yansımaları devam etmektedir (Kınacı, 2020).

Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu

Bu bölümde ilk olarak çocuk yoksulluğu kavramının uluslararası boyutu ele alınarak dünyadaki çocuk yoksulluğu verileri ve literatür çalışmaları incelenecektir. Sonrasında Türkiye’de mevcut durum ve istatistiksel veriler bağlamında çocuk yoksulluğunun ulusal boyutu ele alınarak analiz edilecektir.

Dünyada Çocuk Yoksulluğu

Dünyada çocuk yoksulluğu günümüzde oldukça önem arz eden konuların başında gelmektedir. Dünyanın sadece gelişmemiş bölgelerinde değil gelişmiş bölgelerinde de çocuk yoksulluğunun giderek arttığı bilinmektedir. 2008 yılında yaşanan kriz ile 2014 yılları arasındaki sürede en zengin ülkeler arasında 2.6 milyon çocuğun yoksullukla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere çocuk yoksulluğu oranı Avrupa Birliği (AB) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development [OECD]) ülkeleri gibi gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde de gittikçe artış göstermektedir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonunun (United Nations Children's Fund [UNICEF]) verilerine göre 1.45 milyon çocukla görüşmeler gerçekleştirilmiş ve görüşme yapılan çocukların %51’lik bölümünün asgari gereksinimlerinin iki veya daha fazlasına erişemediği görülmüştür. Buna göre gelişmekte olan ülkelerde yaşayan her on çocuktan birinin yoksul olarak dünyaya geldiği ve gelişmiş ülkelerdeki yüksek refah seviyesine rağmen çocuk yoksulluğuna dair kökten çözümlerin üretilmediği anlaşılmaktadır (Kahraman, 2015).

Son dönemde yapılan araştırmalardan elde edilen verilere göre yoksulluk içinde yaşayan çocuklar, akademik başarı testlerinde daha düşük puanlara, okulda daha düşük notlara ve daha düşük eğitim düzeyine sahiptir. Ayrıca yetişkinliğe kadar devam eden bu durum nihayetinde bireylerin düşük ücretli işlerde çalışıp yoksulluk döngüsünden çıkamamasına neden olmaktadır (Hair, Hanson ve Wolfe, 2015).

Yoksulluğun çocuğu temel hak ve hürriyetlerinden mahrum bıraktığı genel olarak tüm toplumlarda kabul görmekte ve bu konu ile ilgili çalışmalar uluslararası kuruluşlarca gerçekleştirilmektedir (Gordon, Nandy, Pantazis, Townsend ve Pemberton, 2003). Yıllık raporlarda UNICEF, yoksulluğun çocukların hayatta kalması ve gelişmesi önündeki en büyük engellerden biri olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle UNICEF, "yoksulluğun azaltılması çocuklarla başlar" konusunda ısrar etmektedir. 1989 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin çerçevesinde tüm ulusal hükümetlerin vardığı yakın fikir birliği, farklı ülkelerde çocuk yoksulluğunun azaltılmasıyla ilgili bir dizi hakkın ihlallerini azaltmak için ciddi ve etkili çalışmalara ivme kazandırmıştır (Gordon, Nandy, Pantazis, Pemberton ve Townsend, 2003).

Çocuk yoksulluğu gelişmiş ülke kategorisinde olduğu kabul edilen pek çok ülke de dahil olmak üzere dünyanın her yerinde devam etmektedir. Örneğin batılı sanayileşmiş ülkeler arasında, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) %20 gibi yüksek bir düzeyde çocuk yoksulluğu oranına sahiptir. Bu nedenle son yıllarda, çocuk yoksulluğuna yönelik ABD’de küçük çocukların sağlığını ve gelişimini iyileştirme ve düşük gelirli ebeveynler için istihdama dayalı mali teşvikler ve çalışma destekleri yapılmaya başlanmıştır. AB ise çocuk yoksulluğunu politikacılar tarafından ele alınması gereken temel sorun olarak görmektedir (Huston, 2011).

Eurostat’tan elde edilen verilere göre Dünyada çocuk yoksulluğu oranı tüm yoksulluk türleri arasında %33 ile ilk sıralarda yer almaktadır. Ancak Finlandiya, Danimarka gibi daha gelişmiş ülkelerde çocuğa yönelik politikalar ve eğitim politikaları bakımından bu farkın yetişkin bireylere göre çocuklar lehine açıldığı görülmektedir. Bunun ailelerin gelir düzeyi, eğitim fırsatlarına erişebilme durumu, yaşanan konutun olanakları ve mülkiyet durumu, kadınların iş gücü piyasalarına katılımı gibi pek çok sebeple ilişkisi bulunmaktadır (Tekdemir ve Yılmaz, 2020).

Çocuk yoksulluğunun önemli sonuçlarından olan çocuk işçiliği ise günümüzde dünya üzerinde oldukça yüksek bir sayıya erişmiştir. Dünyadaki çocuk işçi sayısı toplam 160 milyon olarak belirlenmiştir. Bunlardan 63 milyonu kız, 97 milyonu ise erkektir ve her 10 çocuktan birisi çocuk işçi olarak çalıştırılmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization [ILO]) ve UNICEF’in 2021 yılında yayınlamış olduğu rapor, çocuk işçi sayısının son dört senede 8.4 milyon arttığından bahsetmektedir. Ayrıca raporda 5-11 yaş aralığında yer alan çocuk işçi sayısında da büyük bir yükselişin olduğu ifade edilmektedir. Son olarak, 5 ila 17 yaş aralığındaki tehlikeli işlerde çalışan çocukların sayısı ise 2016 yılından bu yana 79 milyona yükselmiştir (ILO, 2022).

Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu

Tüm Dünyada olduğu üzere Türkiye’de de çocuk yoksulluğu en önemli sorunlardan birisi olarak günümüze kadar gelmiştir. Buna rağmen Türkiye’de çocuk yoksulluğuna yönelik çalışmalar son derecede sınırlı kalmıştır. Türkiye’de yoksul kesimin giderek yoksullaşmasıyla çocuk yoksullar da bu durumdan oldukça kötü etkilenmiş ve etkilenmeye de devam etmektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) gelir ve yaşam koşulları araştırmasına (2020a) göre, göreceli yoksulluk oranı %15,0 olarak hesaplanmıştır. Yapılan araştırmaya göre, okuma-yazma bilmeyenlerin %26,7’si, yükseköğretim mezunu bireylerin ise %3,2’si yoksuldur. Maddi yoksunluk oranı ise %27,4 olarak hesaplanmıştır. Maddi yoksunluk, ekonomik sıkıntıda olma hususunu ifade etmektedir. Maddi yoksunluk; çamaşır makinesi, televizyon, telefon ve araba sahipliği, haneden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, kira, konut kredisi ya da faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, balık ya da tavuk içeren yemek yiyebilme ve evin ısınma ihtiyacını giderebilme durumunun yansıtılmasını ifade etmektedir. Ayrıca rapora göre taksit ödemeleri veya borçları olanların oranının %58,3’e ulaşmış olması önemli bir sonuç olarak görülmektedir.

Türkiye’de çocuk yoksulluğuyla ilgili günümüze ışık tutan verilere erişebileceğimiz Öztürk (2008)’ün araştırması önem arz etmektedir. Bu çalışmada Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından desteklenen 137 anneye görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Söz konusu araştırmaya göre iki ve daha fazla çocuğa sahip olan hane oranını %86,1 olarak belirlenmiştir. Çocuk yoksulların yaşadıkları hanelerin özelliklerine bakıldığında göçmen aileler, ebeveynlerinin eğitim seviyesinin düşük olduğu aileler, sosyal güvencesi olmayan aileler, çocuk sayısının yüksek olduğu haneler olduğu dikkat çekmektedir. Türkiye’deki ailelerde çocuk sayısının artmasıyla ailenin yoksullukla karşılaşma olasılığının arttığı görülmektedir. Kalabalık hanelerin yoksulluğu daha yoğun bir şekilde deneyimledikleri görülmektedir. Yoksulluğu yaşayan hanelerin çocukları da yoksulluk döngüsünün içinden çıkamayıp eğitim fırsatlarından yararlanamamaktadır. Özellikle küçük yaşlardaki çocuklar okul öncesi eğitimden faydalanamamaktadır. Okul öncesi eğitimden faydalanamayan çocukların ise bilişsel gelişimlerinin yavaş ilerlediği bilinmektedir (Kahraman, 2015).

Çocuk Yoksulluğunun Deneyimlenme Biçimleri

Türkiye’de var olan ekonomik krizler, ekonomik büyümenin adaletsiz dağılışı, kırdan kente göçün plansız ve zorunlu olarak yapılması, işsizliğin yüksek olması, istenmeyen evlilikler ailenin parçalanmasına sebep olmakta ve bu da çocuklar özelinde çalışan çocuklar, sokakta yaşayan çocuklar, korunma ihtiyacı olan çocuklar, suça sürüklenen çocuklar gibi kavramların ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Çalışan Çocuklar

Çalışan çocuklar genellikle eğitim hayatını sürdüremezken hem eğitim hayatına devam edip hem de iş hayatına devam eden çocukların ise okul başarısı negatif yönde etkilenmektedir. Çocuklar çalışma hayatında çeşitli istismarlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Yoksul ailelerin yoksulluktan kurtulmak amacıyla çocuklarını çalıştırmaları maddi gelirlerini arttırabilmek için başvurdukları bir stratejidir. Çalışan çocuklar sorunu, sadece pek çok çocuğun kayıt dışı çalıştırılması sebebiyle değil, çalıştıkları işlerden ve sokakta bulunmalarından dolayı çoğu zaman istismar, ihmal ve sömürüye açık olmaları sebebiyle de önemli bir problemdir. Yoksulluk, çalışan çocukların sokaklarda olmalarının en önemli sebebidir. Çocukların çalışmasının sonucunda ise çocukların fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal gelişimleri negatif olarak etkilenmekte, okul başarıları düşmekte ve çoğu zaman eğitim hayatları son bulmaktadır (Kurnaz, 2009).

TÜİK tarafından "Çocuk İşgücü Araştırması" sonuçlarına göre (2019) Türkiye’de çalışma hayatında yer alan 5-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 720 bin kişidir. Çalışma hayatında yer alan çocukların %79,7’sini 15-17 yaş grubunda olanlar oluştururken, %15,9’unu 12-14 yaş grubunda olan

çocuklar ve %4,4’ünü ise 5-11 yaş grubunda yer alan çocuklar oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma hayatındaki çocukların %70,6’sını erkek çocukları, %29,4’ünü ise kız çocukları oluşturmaktadır. Çalışma yaşamına devam eden çocukların %65,7’si eğitim hayatına devam etmekteyken bu oranın erkek çocuklarda %65,6, kız çocuklarda ise %66,1 olduğu görülmektedir. İş yaşamında yer alan çocukların çalışma hayatına katılma nedenlerinde ilk sırayı %35,9 ile "hane halkının ekonomik faaliyetlerine yardımcı olmak", alırken %34,4 ile "iş öğrenmek ve meslek sahibi olmak" ikinci sırayı takip etmektedir. %23,2 ile "hane gelirine katkı sağlamak" ise üçüncü sırada yer almaktadır. Çocuklar %30,8 oranında tarım, %23,7 oranında sanayi ve %45,5 oranında ise hizmet sektöründe yer almaktadır. 5-14 yaş aralığındaki çalışan çocukların %64’ü tarım sektöründe, 15-17 yaş aralığındaki çalışan çocukların ise %51’i hizmet sektöründe çalışmaktadır. Son olarak çocuklar arasında düzenli bir iş yerinde çalışma oranı %66 iken tarla ve bahçede çalışan çocuk oranı %30,4 olarak görülmektedir.

Çocukların çalışma hayatına atılmasına neden olan önemli durumlardan birisi olarak erken yaşta evlilikler karşımıza çıkmaktadır. Şanlıurfa semt pazarlarında taşıyıcılık yapan çocuk işçiler ile yapılan bir araştırmanın sonucuna göre çocukların ebeveynlerinin genel olarak erken yaşta evlendikleri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca söz konusu çocukların tamamı yaşadıkları tüm bu olumsuz koşullara rağmen; erken yaşta evlenmek ve çok çocuk, özellikle daha fazla erkek çocuk sahibi olmak istemektedirler (Sevinç, Davran, Özel ve Sevinç, 2015). Bu nedenle çocuk işçiliği ile erken yaşta evlenme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan TÜİK (2021b) cinsiyete göre ilk evlenme yaşı istatistiklerine göre 18 yaş altında olup evlenenlerin oranı %15 olarak belirlenmiştir. Evliliğini 18 yaşından önce yapan erkeklerin oranı %4,4 iken kadınların oranı %24,2 olarak belirlenmiştir. Günümüzde evlilik yaşı giderek yükselse de Türkiye’de çocuk yaşta evlilikler hâlen bir sorundur. Bu durum; özellikle kız çocuklarına yönelik cinsiyet kalıpyargılarını pekiştiren ve onların eğitimlerine engel olup sağlıklarını tehlikeye atan, onları şiddet ve yoksulluk riskine maruz bırakan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansımasıdır (UNICEF, 2023).

Sokakta Yaşayan Çocuklar

Sokakta yaşayan çocuklar sokakta yaşamak zorunda kalmış, ailesi ile bağları zayıf olan, istismara açık olan çocuklardır. Genellikle çocukların sokakta yaşamaya başlamasının ilk etabını çocuğun sokakta çalışmaya başlaması oluşturmaktadır. Ailesine kâğıt mendil gibi malzemeleri satma, ayakkabı boyama, tartıcılık gibi "iş" olarak nitelendirilen yollarla destek olmaya çalışan çocuklar, ailede yaşadığı problemlerle bağlantılı olarak sokakta hayatına devam etmeye başlamaktadır. Yapılan araştırmalara göre sokakta yaşayan çocuklarının ailelerinin kentten yoksul bölgelerinde yaşadıkları, kırsal kesimden kentlere göç ettikleri, işsiz oldukları veya kayıt altında olmayan sektörlerde çalıştıkları, eğitim düzeylerinin düşük olduğu ifade edilmektedir. Genellikle sokakta yaşayan çocuklar; çok çocuklu, aile içi şiddetin var olduğu, dağılmanın eşiğinde olan ya da dağılmış ve ihmal istismarın yaşandığı aile özelliklerine sahip olduklarından evlerini terk etmektedirler. Sokakta yaşayan çocuklar yaşının gerektirdiği spor, oyun, kültürel faaliyetlerde bulunamamaktadır. Ayrıca sokakta yaşayan çocuklar beslenme, dinlenme ve eğitime erişim konusunda da problemler yaşamaktadır. Ailesinin yönlendiriciliği olmadığı için alkol ve uyuşturucu madde kullanma ve suça sürüklenme gibi davranışlar gösterebilmektedir (Öztürk, 2008).

Çalışan çocuklar içerisinde en savunmasız grubu herhangi bir erişkin korumasına sahip olmayan sokakta yaşayan çocuklar oluşturmaktadır. Dünyada yaklaşık 100 milyon çocuğun sokaklarda yaşadığı bilinmektedir. Türkiye’de ise yaklaşık olarak 42 bin çocuğun sokaklarda yaşamlarını sürdürdükleri fakat doğruluğu resmi kanallarla teyit edilmemiş olan verilere göre ise bu sayının 80 bine ulaştığı bilinmektedir. TÜİK 2017 verilerine göre ise 815 çocuğun sokakta çalışma sebebiyle güvenlik birimine getirildiği görülmektedir (Özçevik ve Ocakçı, 2021).

Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar

Dünya üzerinde var olan sosyoekonomik sorunlardan en fazla çocuklar etkilenmektedir. Bazı çocukların temel gereksinimleri karşılanamamakta, sağlıklı bireyler olarak yetişebilmelerinin önünde bir takım engeller bulunmaktadır. Zamanla küçülen ve geniş aile desteğinden yoksun kalan bazı

ailelerin çocuklarına yeterince bakamadıkları durumlar ortaya çıkabilmektedir. Bu ve buna benzer olaylar neticesinde korunma ihtiyacı olan çocuklar kavramı ortaya çıkmıştır. Çocukların aileleri tarafından korunma ve bakımının sağlıklı bir şekilde yapılamaması durumunda korunma ihtiyacı olan çocukların devlet eli ile kamusal alanda korunması söz konusu olmaktadır. Korunma ihtiyacı olan çocuklar olgusu her toplumun sosyal sorunlarından birisi olarak içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve ekonomi politikalarından etkilenmektedir. Bu etki neticesinde çocukların profili, yoğunluğu ve görünürlükleri zaman içerisinde değişimlere uğramakta ve sorunu ortaya çıkaran etmenler farklılaşabilmektedir (Yolcuoğlu, 2009).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa göre (1983) korunmaya ihtiyacı olan çocuk; beden, ruh ve ahlak gelişimleri ya da kişisel güvenlikleri tehlikede olup;

*“1. Anne ya da babasız, anne ve babası olmayan,
2. Anne ya da babası ya da her ikisi de belli olmayan,
3. Anne ve babası ya da her ikisi tarafından terkedilen,
4. Anne ya da babası tarafından ihmal edilip; dilencilik, fuhuş, alkollü içkileri ya da uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü kötü alışkanlıklara ve sosyal tehlikelere karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu”* ifade etmektedir.

Ülkemizde koruma altına alınan çocukların koruma altına alınmalarının en önemli nedenleri çocukların anne-babalarının olmaması, ebeveynlerin çocukların bakımını üstlenecek ekonomik güce sahip olmamaları ve çocukların ihmal ve istismarla karşı karşıya kalması olarak ifade edilebilir (Öztürk, 2008). Bu kapsamda korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik ise 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005) kapsamında; danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, barınma tedbiri, bakım tedbiri ve sağlık tedbiri uygulanmaktadır.

Suçta Sürüklenen Çocuklar

Türkiye’de yapılan pek çok araştırmada suçta sürüklenen çocukların yoksul ailelerden geldiği ifade edilmektedir. Ülkemizde çocuk suçluluğu içerisinde mala yönelik işlenen suçlar büyük bir orana sahiptir. Burada tüketim kültürünün çocuklarda hissettirdiği yoksunluğun çocukları bu ürünleri kanun dışı yollarla elde etmeye yönlendirdiği görülmektedir (Öztürk, 2008). Ayrıca çocuğun suçta sürüklenmesinde olumsuz çevre koşulları da önemli bir rol oynamaktadır. Bu çevre koşulları; yoksulluk, işsizlik, toplumsal yapının hızlı bir biçimde değişkenlik göstermesi ve gecekondu bölgelerinin artması şeklinde ifade edilebilir (Kurnaz, 2009).

Özellikle son yıllarda dünyada suçta sürüklenen çocuk konusu önem kazanmıştır. Çocuklar çeşitli nedenlerden ötürü suçta karışabilmektedirler. Doğal güçsüzlükleri, normlara uyum göstermede yaşadıkları zorluklar sebebiyle çocuklar suçta yönelebilmektedirler. Buna ek olarak çocukların gelişim döneminde olmaları yaptıkları eylemin bir suç olduğunu algılamalarında erişkinler kadar yetenekli olmalarını zorlaştırmaktadır. Çocukların suçta sürüklenmesini engellemek için öncelikle neden suçta yöneldiklerini anlamak en önemli noktadır. Bir çocuğun suçta sürüklenmesinde, bireysel faktörlerin yanında sahip oldukları aile ve yakınındaki insanlar da oldukça önemlidir. Bu bağlamda çocuk çevresi içinde değerlendirilmeli ve çocuğa cezai sorumluluk yüklenmemelidir. Ülkemizdeki “Çocuk Koruma Kanunu” (ÇKK) ile, çocuklara yönelik koruyucu ve destekleyici tedbirler oluşturulmuş ve çocukların hapis cezasına en son seçenek olarak başvurulması gerektiği kararlaştırılmıştır (Bülbül ve Doğan, 2016).

TÜİK Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistiklerine göre (2020b) güvenlik birimlerine 2020 yılında gelen olay sayısı yaklaşık olarak 450 bin olmuştur. Çocukların mağdur olduğu olay oranı %37,9 iken çocukların suç işlediği iddiasıyla gelen olay oranı %25,3 olarak görülmüştür. Söz konusu istatistiklere göre çocukların karıştığı olayların yaklaşık 114 bini suçta sürüklenmeyle ilgilidir. Bu 114 bin olayın %30,5’ini hırsızlık, %31,4’ünü yaralama, %4,4’ünü tehdit, %5,0’ünü uyuşturucu, %3,4’ünü ise pasaport kanununa muhalefet suçları oluşturmaktadır.

Türk Ceza Kanunu’nun 31. maddesine göre 12 yaşını doldurmuş fakat 15 yaşını doldurmamış olan bir çocuk suça karıştığında çocuğun algısının yeterince gelişip gelişmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre 12-15 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocukların %84,9’unu erkekler oluşturmaktadır. Suç işlediği iddia edilen çocukların işledikleri suçlar arasında en büyük orana sahip suç %67,3 ile mal varlığına yönelik olarak işlenen suçlardır. Bunun da genelini hırsızlık suçu oluşturmaktadır. Son olarak, işlediği iddia edilen suçlarla ilgili olarak çocukların %93,2 oranında işlediği iddia edilen suçu algılama yeteneğine sahip oldukları tespit edilmiştir (Kurtuluş ve ark, 2009).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yoksulluk yüzyıllardan beri süregelen, toplumların yaşadığı en büyük sosyal problemlerden birini oluşturmuştur. Yoksulluk her dönemde ve mekânda kendine yeni anlamlar katmış ve geçmiş yüzyıllar boyunca değişerek bireyler ve aileler üzerindeki etkisini sürdürmüştür. Ayrıca çağlar boyunca farklı şekillerde kendini gösteren bir sosyal sorun olarak özellikle dezavantajlı gruplar üzerinde etkisini daha derin bir şekilde hissettirmiştir. Bu dezavantajlı gruplardan birini de yoksul çocuklar oluşturmaktadır.

Çocukların yoksullukla karşı karşıya kalmasındaki en büyük sebepler; ailenin ekonomik durumunun iyi olmaması, ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması, çocuk yaşta evlilikler, düzensiz aile planlaması ve dünya genelinde sosyal adaletin sağlanamamasıdır. Bu sebepler sonucunda yoksullukla karşı karşıya kalan çocuklar asgari bir refah düzeyine sahip olamamakta ve sağlık, eğitim, barınma ve katılım gibi haklara erişmekte sorunlar yaşamaktadır. Çocukluk döneminde böyle problemlerle karşılaşan bireyler yetişkinlik döneminde de bu problemlerin sonuçlarıyla baş etmek durumunda kalmaktadır. Çocukluk döneminde sağlık hizmetlerine erişemeyen ve yeterli gıda takviyesi alamayan çocuklar yetişkinlik döneminde sağlık sorunları yaşayabilmekte, yaşanan sağlık sorunları erken müdahale edilmediğinde kronik hale gelebilmektedir. Aynı zamanda eğitim fırsatlarına erişemeyen çocuklar yetişkinlik döneminde de nitelikli eğitim almadıkları için kalitesiz işlerde çalışmakta, buna paralel olarak da yoksulluk döngüsünden çıkamamaktadır.

Çocuk yoksulluğunun hem Dünya genelinde hem de Türkiye’de giderek artan oranlara ulaştığını söylemek mümkündür. Sayıların giderek artmasıyla çocuk yoksulluğunun bir problem yumağı haline geldiği gözler önüne serilmektedir. Çocuk yoksulluğunun deneyimlenme biçimleri de çocuk yoksulluğunun Dünya ve Türkiye’deki yansımalarına ışık tutmaktadır. Çocuklar yoksulluğu genel olarak; çalışarak, sokakta yaşayarak, korunma gereksinimi duyarak ve suça sürüklenerek deneyimlemektedir. Türkiye’de 5-17 yaş grubunda ekonomik faaliyette çalışan 720 bin çocuğun iş hayatına katılıp eğitim-öğretim hayatından uzak kalması gelecekteki Türkiye’nin kalkınıp gelişmesi açısından da oldukça endişe vericidir (TÜİK, 2019). Dünya genelinde ise yaklaşık yüz milyon çocuğun sokaklarda yaşadığı bilinmektedir. Bu bağlamda yaklaşık yüz milyon çocuğun her an ihmal ve istismarla karşılaşma olasılığı oldukça yüksektir (Özçevik ve Ocakçı, 2021). Dolayısıyla, çocuk yoksulluğu ile mücadeledeki başlıca hedef, öncelikle çocukların yaşam haklarının korunması ve ihmal istismardan uzak turulması olmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için de Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede belirtilen hakların gerçekleştirilmesi konusunda bütün ülkeler üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir (Metin, 2015).

Diğer yandan çocuk yoksulluğunun hem nedenleri hem de sonuçları arasında yer alan erken yaşta evlilik sorunu hala yaygın biçimde görülmektedir. TÜİK (2021b) cinsiyete göre ilk evlenme yaşı istatistiklerine göre 18 yaş altında olup evlenenlerin oranı %15 olarak belirlenmiştir. Evliliğini 18 yaşından önce yapan erkeklerin oranı %4,4 iken kadınların oranı %24,2 olarak belirlenmiştir. Günümüzde evlilik yaşı giderek yükselse de Türkiye’de çocuk yaşta evlilikler hala önemli bir sorun olarak varlığını devam ettirmektedir. Bu durum; özellikle kız çocuklarına yönelik yoksulluk riskine maruz bırakan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansımasıdır (UNICEF, 2023). Bu nedenle çocuklara yönelik politikaların çağın gereklerine uygun olacak şekilde ve erken yaşta evlilikleri önleyebilecek düzeyde oluşturulması önem arz etmektedir. Ayrıca kadın erkek eşitliğine duyarlı,

çocuğun yüksek yararını önceleyen ve uluslararası kabul gören uygulamalar incelenerek içinde bulunulan toplumun yapısına uygun projeler geliştirilmelidir.

Toplusal cinsiyet rolleri ile de ilgili olarak Türkiye'nin de içinde yer aldığı gelişmekte olan ülkeler incelendiğinde, kız çocuklarının yoksulluktan daha fazla etkilendikleri görülmektedir. Yoksul ailelerin yaptığı ilk hamlelerden birisi olan çocuğu okuldan alma süreci kız çocukları için daha hızlı bir şekilde işlemektedir. Bu durumda eğitime devam edemeyen kız çocukları, önce çocuk gelin sonra da yoksul çocuklar yetiştiren eğitim alamamış anneye dönüşerek çocuk yoksulluğunun bir nesilden diğerine aktarılmasında önemli bir rol oynamakta ve içerisinde bulunduğu bu kısır döngünün istemeden de olsa devam ettirilmesine yol açmaktadır. Bu bakımdan Türkiye'de çocuk yoksulluğu politikaları cinsiyet farklılıkları gözetilen ve gerekirse pozitif ayrımcılığa yer verilen yasal uygulamalar ile desteklenmelidir (Kudubeş, Kudubeş ve Bektaş, 2017). Ancak bu çalışmalar yapılırken farklı sorun alanları oluşturulmamasına dikkat edilmelidir.

Türkiye genelinde suça sürüklenen çocuk sayısının ise yılda yaklaşık 450 bin olması endişe vericidir (TÜİK, 2020b). Bu bağlamda Türkiye'de çocukların korunmasına yönelik olarak yürürlükte olan Çocuk Koruma Kanunu oldukça önem taşımaktadır. Fakat buna rağmen çocukların ihmal ve istismarla karşı karşıya kalmasını önleyen politikaların yeterince etkili olduğu söylenilememektedir. Bu nedenle ülkemizde henüz kapsamlı ve bütüncül bir çocuk koruma politikasının olduğunu söylemek oldukça güçtür (Karataş, 2007).

Çocuk politikalarının en önemli görevi uluslararası standartların yasalara ve uygulamalara yansıtılmasıdır. Ancak mevcut düzende çocuk koruma politikalarına ilişkin yasal düzenlemelerin yetersizliği önemli bir sorundur. Çocuk koruma sisteminde yapılan her bir yenilik geçmiş düzenlemeleri göz ardı etmekte ve bunun sonucunda bütüncül bir çocuk koruma politikası ortaya konulamamaktadır (Karataş, 2010). Bu nedenle bütüncül bir sosyal politika oluşturulması için özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın çocuğu temele alan bir politika revizyonu yapması ve bunu da tüm yasal metinlere yerleştirmesi gerekmektedir.

Ayrıca çocuk yoksulluğuna yönelik olarak önemli noktalardan biri de çocuklarla çalışan profesyonellerin savunuculuk konusunda hassasiyet göstererek çocuğun yüksek yararı ilkesi ışığında ellerinden geleni yapmaları gerekliliğidir. Bunun yanı sıra bu profesyonellerin dönem dönem ve ihtiyaç odaklı olarak hizmet içi eğitimlerle desteklenmeleri de üzerinde durulması gereken diğer bir önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada sadece profesyoneller değil çocuklar da kendi haklarını savunmak için güçlendirilmeli ve hakları konusunda bilgilendirilmelidir.

Çocuk işçiliği sorunu gelişmekte olan tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiye için de önem taşıyan bir konudur. Özellikle aile gelirine katkıda bulunmak amacıyla çocuklar, eğitimlerini yarıda bırakıp marjinal işlerde çalışmaya başlamaktadırlar. Fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişim dönemini henüz tamamlamadığı için çalışma hayatındaki çeşitli etkenler çocuğun tüm gelişimini olumsuz etkileyebilecek unsurları içinde barındırmaktadır (Tor, 2010). Bu nedenle çocuk işçiliğinin önlenmesi önem arz etmektedir. Bunun için ailelerin maddi olarak yeterince desteklenmeleri gerekmektedir. Çocuk yoksulluğunun önüne geçecek önemli mekanizmalardan bir diğeri ise, çocukları yoksulluk döngüsüne mahkûm ettiği bilinen çocuk işçiliğini önleme konusunda izleme ve denetim sistemlerinin kurulmasıdır. Bu doğrultuda yapılacak düzenlemeler çocukları bir yaşam stratejisi olarak kurgulanan döngünün dışına çıkararak, eğitim sistemine dâhil edebilecektir (Akıllı ve Dirikoç, 2017).

Bilindiği üzere çocuk alanı ile ilgili 5395 ve 2828 sayılı kanunlar ve alt düzenlemeleri gibi farklı mevzuatlarda birbirinden farklı tanımlamalar ve uygulamalar bulunmaktadır. Bu durum da çocuk alanında çalışan personel tarafından farklı yorumlamalara yol açabilmektedir. Bu nedenle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (ASHB) koordinatör kurum olması nedeniyle çocuk alanında mevzuat birliğini sağlanması ve çocukların sokakta çalışmalarını engellemeye yönelik uygulamaları hayata geçirmesi gerekmektedir. Ayrıca mevzuatın uygulamaya geçmesinde başarılı olup olunmadığına dair bir izleme ve değerlendirme mekanizmasının kurulması da önem arz etmektedir. Bu bağlamda çocuklara yönelik uygulamalar sürekli olarak izlenip raporlanmalıdır.

Çocuk yoksulluğunun önlenmesi için aile içerisinde kadınların güçlendirilmesi hususu da oldukça önemlidir. Yetişkin kadınların %8’inin halen okur-yazar olmadığı ve önemli bir kısmının da düşük eğitim seviyesine sahip olduğu Türkiye’de, kadınların eğitime erişimleri önündeki engellerin kaldırılması aynı zamanda çocukların eğitimlerine devam etmelerine ve yoksulluk döngülerinin kırılmasına olanak sağlayacaktır (Kahraman ve Gül, 2015).

Sonuç olarak görülmektedir ki toplumun üzerindeki etkisi bakımından çocuk yoksulluğu önemi farkına varılmış bir konu değildir. Ayrıca çocuğa yönelik sosyal hizmetler bağlamında çalışmaların henüz yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmaların yeterli seviyeye getirilmesi ve çocuk yoksulluğunu önlemek açısından toplumun gerçeklerinden bağımsız politika ve uygulamalardan kaçınılması, uygulanabilir ve kapsamlı sosyal politikalar üzerine çalışılması önem arz etmektedir. Diğer yandan çocukların yoksul aile ortamında yetişmesi işsizlikle doğrudan ilişkili bir durum olduğundan işsizliğin azaltılmasına yönelik çalışmaların yapılması ve istihdamın önündeki engellerin kaldırılması oldukça önemlidir. Bununla birlikte; erken yaşta evliliklerin önüne geçilmesi, eğitimin sürdürülebilir hale getirilmesi, bağımlılıklar ile mücadele edilmesi hususları da çocuk yoksulluğunu azaltacak önlemler arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak konunun önemini kavranması ve çocuk yoksulluğunun nedenleri ile sonuçlarının ortaya çıkarılması için akademik araştırmaların sayısı artırılarak farkındalık oluşturulmalıdır. Aynı zamanda yapılacak bu akademik çalışmalar neticesinde çocuk yoksulluğu alanında çalışanlara ışık tutularak kanıta dayalı uygulamaların önü açılmış olacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Bu makaleye birinci yazarın %50, ikinci yazarın %50 oranında katkısı vardır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada çıkar çatışması teşkil edebilecek bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Abdu, M. and Delamonica, E. (2018). Multidimensional child poverty: From complex weighting to simple representation. *Social Indicators Research*, 136(3), 881-905.
- Aber, J. L., Bennett, N. G., Conley, D. C. and Li, J. (1997). The effects of poverty on child health and development. *Annual review of public health*, 18(1), 463-483.
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 76-117.
- Adamson, P., Bradshaw, J., Hoelscher, P. and Richardson, D. (2007). Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries. Research Report. Innocenti Report Card, vol. 7. Unicef Innocenti Research Center, Florence, Italy.
- Ak, M. (2016). Toplumsal bir olgu olarak yoksulluk. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (54), 296-306.
- Akıllı, H. ve Dirikoç, A. (2017). Türkiye’de kent yoksulluğu ve çocuk: Nevşehir örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 197-224.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 9-19.
- Aktan, C.C. ve Vural, İ.Y. (2002) “Yoksulluk: Terminoloji, temel kavramlar ve ölçüm yöntemleri. Yoksullukla Mücadele Stratejileri. Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.

- Altındağ, Ö. (2019). Yoksulluk üzerine bir değerlendirme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 19(1), 81-114.
- Aygen, M. (2016). Türkiye'de yoksulluk ve sosyal yardım yaklaşımı üzerine: Elâzığ örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 150-179.
- Birleşmiş Milletler (1989). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme> adresinden 04.08.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Bradshaw, J. (2002). Child poverty and child outcomes. *Children & Society*, 16(2), 131-140.
- Brooks-Gunn, J. (1995). Strategies for altering the outcomes of poor children and their families. In P. L. Chase-Lansdale & J. Brooks-Gunn (Eds.), *Escape from poverty: What makes a difference for children?* (pp. 87–117). Cambridge University Press.
- Brooks-Gunn, J. and Duncan, G. J. (1997). The effects of poverty on children. *The Future of Children*, 7(2), 55-71.
- Buğra, A. (2013). *Kapitalizm, yoksulluk ve Türkiye'de sosyal politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S. ve Sanıyaman, S. (2015). Çiçeklerin kaderi: Türkiye'de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*, (73), 63-98.
- Bülbül, S. ve Doğan, S. (2016). Suça sürüklenen çocukların durumu ve çözüm önerileri. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 59, 31-36.
- Bülent, K. (2015). Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumsal Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 59-72.
- Chen, W. H. and Corak, M. (2008). Child poverty and changes in child poverty. *Demography*, 45(3), 537-553.
- Cornia, D. (1997). *Child poverty and deprivation in the industrialized countries, 1945-1995*. New York: Oxford University Press.
- Çocuklara Yardım Fonu (United Nations Children's Fund [UNICEF]). (2023). Çocuk yaşta evlilik. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik> adresinden 28.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Duncan, G. J., Yeung, W. J., Brooks-Gunn, J. and Smith, J. R. (1998). How much does childhood poverty affect the life chances of children?. *American sociological review*, 63(3), 406-423.
- Durgun, Ö. (2011). Türkiye'de yoksulluk ve çocuk yoksulluğu üzerine bir inceleme. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 6(1), 143-154.
- Erkul, E. (2021). *Çocuk yoksulluğunun ekosistem perspektifi temelinde analizi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Evans, G. W. (2004). The environment of childhood poverty. *American psychologist*, 59(2), 77-92.
- Gordon, D., Nandy, S., Pantazis, C., Pemberton, S. and Townsend, P. (2003). The distribution of child poverty in the developing world. *Bristol: Centre for International Poverty Research*.

- Gordon, D., Nandy, S., Pantazis, C., Townsend, P. and Pemberton, S. A. (2003). *Child poverty in the developing world*. Policy Press.
- Greenbaum, J., Crawford-Jakubiak, J. E., Christian, C. W., Flaherty, E. G., Leventhal, J. M., Lukefahr, J. L., ... and Committee on Child Abuse And Neglect. (2015). Child sex trafficking and commercial sexual exploitation: health care needs of victims. *Pediatrics*, 135(3), 566-574.
- Hair, N. L., Hanson, J. L., Wolfe, B. L. and Pollak, S. D. (2015). Association of child poverty, brain development, and academic achievement. *JAMA pediatrics*, 169(9), 822-829.
- Huston, A. C. (2011). Children in poverty: Can public policy alleviate the consequences?. *Family matters (Melbourne, Vic.)*, (87), 13-26.
- İkizoğlu, M. (2002). Yoksulluk ve sosyal yardım ilişkisi: Ankara-Mamak ilçesinde ampirik bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 86-115.
- Kabaş, T. (2009). *Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadele yolları*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kahraman, F. (2015). *Türkiye’de iç göç ve çocuk yoksulluğu: Gaziantep örneği*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kahraman, F. ve Gül, S. S. (2015). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu: Gaziantep Üzerine Bir Araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 339-366.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de Çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-20.
- Karataş, K. (2010). Sosyal politika açısından Türkiye’de çocuklar. *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 20. Yılında Türkiye’de Çocuk Hakları*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Kaya, S. (2018). *Çocuk yoksulluğu: Türkiye’de mevcut durum analizi ve ülke örnekleriyle karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Kınacı, Ş. N. (2020). Çocuk yoksulluğu. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 4(2), 81-87.
- Kudubeş, İ. E., Kudubeş, A. A. ve Bektaş, M. (2017). Küreselleşmenin yarattığı yoksulluk: Çocuk yoksulluğu. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi (HEAD)*, 14(1), 79-85.
- Kurnaz, Ş. (2009). *Türkiye’de çocuk yoksulluğu*. Uzmanlık Tezi. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Kurnaz, Ş. A. (2007). Çocuk yoksulluğu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 12(12), 47-55.
- Kurt, S. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36), 99-127.
- Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Bora, B., Cenger, C. D. ve Kemalettin, A. (2009). Denizli ilinde 12-15 yaş arasındaki suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. *Pamukkale Tıp Dergisi*, (1), 8-14.
- Küt, D. (2017). Tarihte çocuk kavramı. <https://psycup.com/blogs/23> adresinden 02.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

- Metin, B. (2015). Gelecek nesillerin yaşam fırsatları için ciddi bir tehdit: çocuk yoksulluğu. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 5(2), 166-187.
- Orçan, M. ve Kar, O. (2008). Türkiye'de erken yaşta yapılan evlilikler ve risk algısı: Bismil örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 97-112.
- Özcan, A. (2018). Denizli'de mutlak yoksulluk sınırının belirlenmesi ve yoksullukla mücadele. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 1-14.
- Özçevik, D. ve Ocakçı, A. F. (2021). Çocukları Sokağa iten faktörler, karşılaştıkları sorunlar ve hemşirenin rolü. *Journal of Health Services and Education*, 5(1), 26-32.
- Özpolat, A. O. (2021). *Türkiye'de çocuk hizmetleri*. Ankara: Çizgi Yayıncılık.
- Özsoy, D. ve Karataş, K. (2021). Türkiye'de yoksullukla mücadelede uygulanan sosyal yardımlar. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 219-236.
- Öztürk, A.B. (2008). *Kentteki çocuk yoksulluğu: Keçiören örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sevinç, M. R., Davran, M. K., Özel, R. ve Sevinç, G. (2015). Şanlıurfa semt pazarlarında taşıyıcılık yapan çocuk işçiler. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 18(3), 21-31.
- Statista, (2023). Total number of people aged 0 to 14 worldwide from 1950 to 2100. <https://www.statista.com/statistics/678737/total-number-of-children-worldwide/> adresinden 27.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Şener, D. K. ve Ocakçı, A. F. (2014). Yoksulluğun çocuk sağlığı üzerine çok boyutlu etkileri. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 13(1), 57-68.
- Tor, H. (2010). Türkiye'de çocuk işçiliğinin boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2(2), 25-42.
- Tuğrul, Y. G. (2018). Erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri, deneyimleri ve sonraki yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Sosyoloji Notları*, 2(1), 2-38.
- Turgut, R. (2019). *Romanlarda çocuk yoksulluğu: Kocaeli Tavşantepe Mahallesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2019). Çocuk işgücü anketi sonuçları. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Child-Labour-Force-Survey-2019-33807> adresinden 03.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020a). Gelir ve yaşam koşulları araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-Arastirmasi-2020-37404#:~:text=E%C5%9Fde%C4%9Fer%20hanehalk%C4%B1%20kullan%C4%B1labilir%20Ofert%20medyan,%21%2C9%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti.> adresinden 02.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020b). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Juvenile-Statistics-Received-Into-Security-Unit-2020-37200> adresinden 01.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

- Türkiye İstatistik Kurumu, (2021a). İstatistiklerle çocuk. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk-2021-45633#:~:text=T%C3%BCrkiye%20n%C3%BCfusunun%20%26%2C9%27'sini%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu. adresinden> 27.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2021b). Türkiye Aile Yapısı Araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Aile-Yapisi-Arastirmasi-2021-45813evlilik adresinden> 28.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2022). Dünya nüfus günü, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552#:~:text=Bu%20%C3%BClkeyi%20%53%2C8%20ile,y%C4%B1%4%B1nda%20%30%2C0%20oldu. adresinden> 27.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Uluslararası Çalışma Örgütü. (2022). Çocuk işçiliği ile mücadele programı. <https://www.ilo.org/ankara/projects/child-labour/lang--tr/index.htm adresinden> 04.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yapıcı, M. ve Yapıcı, Ş. (2004). Bir değer olarak çocukluk. *Üniversite ve Toplum Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, e-dergi, 4(4).
- Yıldırım, Ö. ve Arpacıoğlu, M. (2011). Dünyada ve Türkiye’de yoksulluğun analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 60-76.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye’de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(18), 43-58.
- Yüksel Arabacı, R. (2016). Görel yoksulluk yaklaşımı ve Türkiye için uygunluğu. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 30(5), 1329-1344.
- 2828 Sayılı Kanun (1983). Sosyal Hizmetler Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5 adresinden> 03.01.2022 tarihinde erişilmiştir.
- 5395 Sayılı Kanun (2005). Çocuk Koruma Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5395.pdf adresinden> 03.01.2022 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

Poverty has been one of the biggest social problems experienced by societies for centuries. Along with globalization and the developing world, poverty affects not only underdeveloped or developing societies but also the whole world. Poverty has added new meanings to itself in every period and place and has continued to affect individuals and families by changing over the past centuries. Poverty has manifested itself in different forms and varieties in every period. Many disadvantaged groups experience poverty more deeply. One of these disadvantaged groups is poor children. Poverty prevents children from having a healthy developmental period and causes cognitive and affective problems in children. The biggest reasons why children face poverty are; The economic situation of the family is not good, the education level of the parents is low and the social justice cannot be provided throughout the world. As a result of these reasons, children who are faced with poverty cannot have a minimum level of welfare and have problems in accessing rights such as health, education and housing. Individuals who encounter such problems in childhood have to cope with the consequences of these problems in adulthood. Children who cannot access health services and do not take adequate food supplements during their childhood encounter some physical obstacles in adulthood and their health problems may become chronic. At the same time, children who cannot access educational opportunities work in poor quality jobs because they do not receive qualified education in adulthood, and in parallel, they cannot get out of the cycle of poverty.

It is possible to say that child poverty has reached increasing numbers both in the world and in Turkey. With the increasing numbers, it is revealed that child poverty has become a problem. The ways in which child poverty is experienced also sheds light on the reflections of child poverty in the world and in Turkey. Children experience poverty by working, living on the street, needing protection and being pushed into crime. The fact that approximately 720 thousand children in Turkey participate in business life and stay away from education is very worrying for the development and development of Turkey in the future. It is known that around 100 million children live on the streets worldwide. However, despite this, protective-preventive policies have not reached a sufficient level for children to face neglect and abuse. It is difficult to say that there is still a comprehensive and holistic child protection policy in our country. Current policies for children consist of elements that are independent of each other. In addition, the inadequacy of legal regulations regarding child protection policies in the current order is also an important problem. Every innovation made in the child protection system ignores the past regulations and as a result, an integrated child protection policy cannot be put forward. As a result, in this study; The concept of poor children, the situation of poor children in the world and in Turkey, and the reflections of child poverty, working children, children in need of protection, street children and children pushed into crime are emphasized.

Method

This study is a compilation article study that includes synthesizing information based on literature. Literature review as a research methodology aims to contribute to the conceptual, methodological and thematic developments of different fields. Building research on and relating to existing knowledge is the cornerstone of all academic research activities, regardless of research fields. Especially considering that the number of academic studies is increasing day by day, their content is expanded and changed, it has become important to examine these studies and to synthesize the results in a systematic, transparent and reproducible way. In this context, in our study, the concept of child poverty has been examined in a comprehensive way and with the dimension it takes place in the literature. In addition studies on the related subjects were examined and the data of these studies were benefitted.

Conclusion, Discussion and Recommendations

Along with globalization and the developing world, poverty affects not only underdeveloped or developing societies but also the whole world. Poverty creates obstacles for all individuals in a society to access their rights and causes various difficulties in different areas of life. It is possible to say that children, who are among the disadvantaged groups, are the most affected by poverty. For this reason, in addition to the general evaluation of child poverty in our study; The concept of poverty and types of poverty, the causes of poverty, child poverty, the causes of child poverty and the experiences of child poverty are emphasized. Accordingly, it was concluded that the most basic cause of child poverty is insufficient production and unfair sharing. In addition, it has been observed that the poverty experienced by individuals in their childhood negatively affects children even in adulthood and even in old age. In addition, it has emerged as a remarkable result that Turkey is one of the countries where child poverty is severe, there are problems that children live and will continue to experience as long as the necessary importance is not given to child poverty and the necessary awareness is not formed.

The concept of child poverty in Turkey has not yet been fully understood. For this reason, it is seen that public studies are insufficient. In order to prevent child poverty, the causes of child poverty should be evaluated and a solution should be produced. Policies and practices that are independent of the realities of society should be avoided, and applicable and comprehensive social policies should be studied. On the other hand, the fact that children grow up in a poor family environment is directly related to unemployment. It is very important to carry out studies to reduce unemployment and to remove barriers to employment. In addition, awareness should be created by increasing the number of academic studies in order to understand the importance of the subject and to reveal the causes and consequences of child poverty. At the same time, these academic studies will shed light on those working in the field of child poverty and will pave the way for evidence-based practices.

In addition, one of the important points regarding child poverty is that professionals working with children should be sensitive about advocacy and do their best in the light of the principle of the best interests of the child. In addition, the support of these professionals with in-service training from time to time and needs-oriented is another important issue that needs to be emphasized. Here, not only professionals but also children should be empowered to defend their rights and informed about their rights.

As it is known, there are different definitions and practices in different legislations such as the laws numbered 5395 and 2828 and their sub-regulations related to the field of children. This situation may cause different interpretations by the personnel working in the field of children. For this reason, since the Ministry of Family and Social Services is the coordinating institution, it is necessary to ensure the unity of legislation in the field of children and implement practices aimed at preventing children from working on the street. It is also necessary to establish a monitoring and evaluation mechanism to determine whether the legislation has been successful or not. In this context, practices for children should be constantly monitored and reported.